

СЕЉАК.

Недељни лист за поље, кућу, башту, умјетност и обртност.

ГОДИНА IV.

„Сељак“ излази сваког Понедељника на велико по табака.

БРОЈ

Предматити се може код уредништва „Сељака“, код познати скупицеља и код сваке ц. кр. поште. Рекламације шаљу се незапечаћене.

30. ОКТОБРА.

Н. Сад.

За боље разјасњавање доноси дрво-резе и прилоге.

41.

1865.

На годину 4 фр. а. вр.

Издаје и уређује: Ђорђе Радић.

На по године 2 фр. а. вр.

Како газдујемо?

и како ваља да газдујемо?

Неколико искрени речи нашем тежаку.

II. РЕПИЦА.

Наш народ сеје репицу у Банату, горњем Срему и Славонији; у последња два предела обичајно на разоране ливаде, који имају доста, а у Банату по ритови и на угарној житној стрњики. Бачвани се здраво мало држе репице, и то само из предрасуда, да често угине, да јој треба вазда нова земља, и да земљу слаби.

А ја јим на сва уста велим: сејте репицу, и пре него што сам њихове предрасуде разбио, погледајте на веће госпоштине, колико они репице сеју, па и упитајте ји, од куд више прихода имају у течају десет година, од сто ланаца зоби, или тридесет ланаца репице?

Но нису само бачвани непријатељи репице, има она душмана и у Немачкој, Англиској, Француској и др. но само из други узрока, и то негде је оштрија клима, неким је стало до пиће (јер репичина слама веле да није за потребу), неким пак запиње за ђубре, најпосле неки неће да ризикују, као да су остали усеви баш сасвим сигурни.

Почем сам набројао и наше и туђе предрасуде, то ми је сада задаћа као предрасуде уништити ји!

а. Није истина да репица успева на само новој земљи — видно сам ја њу у Моравској у земљи пола шљунком измешаној, за њу ваља земљу приутовити пак ће свадије успети. Најпосле спусти

плуг један палац дубље, пак ево ти нове земље, а не тражи увек само матори ливада.

б. Репица истина спада као и олајна растиња у несигурније усеве, но који усеви неиде по години, а још више по радњи, прошла су та златна времена кад је требало само прочепкати, а плода неможеш се навући; данас, ди је земља малаксала, а порез нарастао до крајности, ваља добро се на ум узети, па земљу извртно преправити било под репицу, зоб или јечам; најпосле како ћеш се против и те несигурности што боље осигурати, није ћу навести.

в. Репица неслаби земљу, већ напротив чисти, а прљусу и пескуљу сваки усеви слаби, па наравно онда и репица колико год од земље знаге узме, толико јој својим кореном природа, а кроз своје лишће сисајућ из ваздуха набавља земљи првожитне снаге (Хумус).

г. Што се климе тиче, мерило је ди год жито успева, да и репица постојати може, а да је у нас жито први производ, мислим да нетреба ми доказивати.

д. И слама репичина није на одмет, шта више за овде је изврсна рана, но тешколи си газди који се на сламу обазире ради ране, код толики данашњи и ни пића, но о томе ћу доцније говорити, а сад придодати: да репичина слама од лета до пролећа иструнути море, те као ђубре употребити, пак куда ћеш боље вајде.

е. Којима запиње за ђубре, те питам: а који честит усеви и слаба земља нетреба ђубрета? неђубриш ти само под репицу, јер за ђубреном репицом имаћеш још шест честити усева, па и под репицу није нужно до колена ђубрити, већ на танко с пал-

ца развући; а који усев треба мање? Тако противницима репице, сада да им ја разложим што ме њука сејати је:

а. Што је радња репице сасвим проста, посеј, коси, врши, и то све у време кад никаква друга рада немаш, при крају августа и почетком јунија.

б. Што репица здраво мало семена треба, а много пожњети можеш.

в. Што је репица производ кога вавек треба и на цени је, дакле некубуриш с продајом, и још сувише у оно доба добијеш за њу новце, кад ниодкуд добити немаш а нужда ти је највећа (половина јунија).

г. Што са сејањем репице знатно земљу оправљаш, и то прво: што за репицу ваљано земљу направити мораш, која се дуго време познаје; друго: што репица рано приспе, па узугари, а жито ћеш боље имати него на правој угари; треће: што је репица биље, које кроз своје лишће ваздушном снагом земљу обогаћава, и најпосле: што је репица у прелазном стању из немарног и забатаљеног у паметно газдинство главни усев и код други народа, па наравно и код нас.

д. Што са сејањем репице мало или баш ни мало ризикујеш, ако ти репица до јесени пропадне, можеш још жито посејати, ако је мраз однесе, можеш на њу жито јарицу, зоб, јечам или кукуруз бацити, најпосле ако ти у цвету пропадне, још можеш на њу пролетњу репицу, риљ, кудељу или проју посејати, па све боље да пожњеш него на обичној земљи, а при свем том шта си штетовао, по више репице у вредности 1 фр. 50 кр. а напротив ако да Бог те роди шта си добио, најмање двадесет пожунаца по ланцу, пожунац по 6 фр. износи 120 форинти. Куд си саде? Даклем сеј репицу, а недржи се којекакви предрасуда. —

Репице има две, зимња и пролетња, што сам год досад говорио, односи се на зимњу, јер то је поглавита, пролетња је од мање важности.

Зимња репица се сеје од преображења до мале госпојине у сваку земљу ди добро жито бива, најбоља на угару двојаку, на лањичишту (вики) а још боље на ражишту и јечмишту на кукурузовини посејаној, а у зелен на сено покошеном. На снажној земљи као ритовима, разораним ливадама, баштинама и др. може добра бити и на житишту и пројишту, а на зобишту и јечмишту никако је не треба сејати.

Ко сеје на угар, нек остави житиште под угар, пред спасово нек танко пођубри, а може и да не ђубри, па уз угари, о петрову подрља, о преображењу узоре, па онда кад киша падне посеје, подрља, добро повлачи, а још боље ваља, да се земља сабије, да боље влагу задржи, и против бувача осигура се, бразде нека су шире, земља грудвастија, да буде ређа и тврђа на мразу.

Лањик, раж и јечам ваља на кукурузовини посејати, а пре влата покосити, нађубрити, па уз угарити, први пут плиће, други пут дубље.

На житишту и пројишту треба пођубрити, ако није земља доста снажна, па само једном узорати.

На доброј земљи може се и доцније посејати, на слабој што раније то боље, само без влаге сејати је ма кад било непомаже, зато нек је орање готово па чекај кишу, а иза кише ни часа не почаси.

Неки се боју раног сејања, да не цвета још у јесен, то је само предрасуда, ако репица јако извоћка, пусти овце пак опаси, а ништа нешкоди баш и да цвета, јер што већа репица у зиму уђе, то ће лакше презимити, а од мале репице, мало ћеш се и меда набрати, ако нема кише боље да расти, ваља је гипсати и кречити, које не само да нараштај подпомаже, већ има уплива и на род, а чува је и од бувача.

У пролеће рано ваља репицу погипсати и кречити, да боље расти и бољи род понесе, но у јесен користније је; ако је изгинула ти пусти те утри, а сеј други усев.

Кад цвета репица најопасније је доба за њу, онда ил је буба поједе, ил се окица па остане јалова, против и једног и другог добра је рана репица, јер рана преувати пре него што се бубе укажу, а доцније нешкоде јој, супрот буба добре су и патке, које ји до једне покупе.

Гипсање и кречење, како у јесен тако и у пролеће мораш за росе чинити.

Репица несме презрети, јер ће се полак омлатити, чим заруди коси је, најбоље у одкоси узре, два три дана нек лежи па врши, и то за росе, да се много непроспе, кад се вози поњаву растри на кола, да се скупо семе непроспа. Ако је неједнака нечекај да се изједначи, што је зарудило коси, остало исчекуј; код косидбе и вршитбе ваља здраво опрезљив и усталац бити, за бубу и лењштину репица није, ако ти гувно није близу репице, а ти најбоље врши је на репичишту. Ако је време не стално, насађуј два пут и три, јер репица се брзо врши, да те киша не увати, јер онда је слабо работе.

За семе остављај најбољу, најзрелију репицу, зрно најкрупније и најурње.

Ако је бубе поједу или горушица овлада, покоси је на сено, које је врло добро, па сеј од усева који сам горе набројо.

Ако је земља снажна, преугари, па опет можеш репицу посејати, но ја нисам да усев на усев дође, но ипак је боље него жито на жити.

Оволико о зимњој репици.

Пролетња репица или жута сеје се кад мразеви престану, од ђурђева па до почетка јунија, и она оће јачу, пођубрену земљу, опаснији су јој буба и горушица, она је још несигурнија и од зимње, а нит може родити нити је вредна ко прва, она је само за нужду кад зимња пропадне, остало као код зимње.

Репице неваља у једанпут много сејати, доста је од десет ланаца један посејати, увек и од свачег боље је мање па честитије, а код репице поглавито.

Емил Чакра.

Шта треба радити,

кад се опази, да је које марвинче од стоке кужно оболело, а марвени лекар још приспео није.

Кад домаћин опази, да му је стока ту кужну болест уграбила, таки ваља, да по закону заповести за то власти јави, и да набљудава, да се неби та болештина на даље ширила, а док му још лекар није стигао, може, набавивши ласно неке лекарије и оно болестно марвинче лечити, и предупредити, да му остала стока оболу, која је ласно могла у исту болест пасти.

Премда се досад још није прави лек показао коим би се и болестно марвинче излечило, и остала стока од болести сачувати могла, то се може опет неколико лекова препоручити, који су нешто више, а и нешто мање потребни у тој болештини.

Од ових је лекарија и због јефтиноће, и што се ласно може набавити, Лефелманова у томе послу вредна препорука, да лечи и да одклања ту болест.

Тај је начин лечења и одклањања те болести само од три струке:

- а) Од смреке или веће фришко ископане жиле,*)
- б) Ланено семе, и
- в) Цвет од сумпора.

А врло се ласно тај лек и направи и употреби. Смрекове се жиле фришко ископају, пак их онда ваља одмах опрати, на ситне комадиће изрезати, и у котлу 2 сата кувати. На једно се говече рачуна 4 фунте смрекове жиле и 24 холбе воде.

Ланеног се семена узима на једно марвинче један сатљик; то се семе кува дотле, док се већ не умандари, и кад се олади, помеша се с тим два лота сумпорова цвета.

Такова се мандара подели на дан, на два једнака дела, за јутро и вече, и онда се болесном говечету, или и оном, које ваља сачувати од болести тако даје, да му се сваки пут по сатљика са дрвеном кашиком на стражињу страну језика намаже. Таки на то треба говечету млаке и процеђене воде од куване смрекове жиле, и сваки пут по 10 холби у грло сасути.

Ту лекарију треба 10 дана непрекидно употребљавати, а и рану говечету тако догодити, да на дан само по 5 сатљика шеничних мекиња са 3 лота горке соли и са 1 лотом праве соли, то се посне по шавољу, или се то може и у напоју дати и нешто сувог, мирисавог сена положити.

Штала мора бити умерено топла; и говеда, која су баш болесна, ваља по читавом телу топлом поњавом облагати. (Поука.)

*) У оном месту пак, где нема смреке, могу се и суве жиле место силових употребити, или где се никако немогу добавити жиле смрекове, место њи и смрекиње или вењу, као слабији лек узети. Место 1 фунте жила, ваља по фунте вења узети.

И код нас зрео памук!

У броју 9. и 10. „Сељака“ од ове године, било је упутство за сејање памука. Поводом тим и ја сам се побуђеним нашао, да покушам с овим одвећ користним, како економским тако и трговачким биљем. Ево резултата:

Ја сам добио семе од господина уредника „Gosp. lista“ Богослава Шулека, и могао сам га тек посејати 5. маја по нашем. Најпре сам семе у млакој води натопио 24 сата, пак сам га онда, по ономе упутку посејао. Посејао сам га на три начина: у заклону, на отвореном месту, и на месту, гди само по дана сунце допре. У заклону посејано семе отишло је у висину са неколико цветова, без да је и један цвет плода указао, ал у ту рупу нисам ни гноја метнуо, но само семе онако у земљу затрпао. На отвореном месту сам свако семе у пепео замотао, у кућицу гноја метнуо и све сам по упутку чинио. Овде ми је највеће стабљике и највише чаура рађало. У ладовини посејано није више од 6 палца нарастло, и дан данас је још толико и остало; цвета је било, ал орашћићи, чим су се заметли, таки су и одпали.

Ја ћу дакле о оном на отвореном месту посејаном памуку говорити, јер је тај и зреле чауре донео.

Семе, као што сам рекао, 5. маја посејао, које је 12. маја никло. Кад је две стопе високо нарастло; цвало је први пут, и то је било 6. августа. Цвет му је жут први дан, врло леп, а други одма поцрвени, а трећи или четврти дан одпадне, а испод њега се мали орашћич заметне. Овај нарасте 2—3 палца, а кад сазре, он се у четир тала распукне и памук на поље покуља. Стабло му је дрвенасто, 4 до 4 и по стопе високо, са лепим отворено зеленим лишћем.

Код мене је прва чаура сазрела 24. октобра; ал то примјетити морам, да сам га врло доцкан посејао. Њега треба око 15. априла посејати, да онда дозре, кад се кукурузи беру.

На једној стабљики има 7—15 орашчића.

Ако би тко од поштовани читалаца семена хтео, да покуша памук сејати, ја ћу се постарати да му га набавим, ал да ми се за раније јави, а упутство за сејање паћи ће у броју 9. и 10. овогодишњег „Сељака“ сасвим обширно, и нека се по њиме строго држи, бар за сада, док природу овога биља боље неупознамо. Ђ. Радић.

На каквој земљи успјевају растила најбоље? т. ј. на којој земљи ватају дрва највише жила и показују најбоље успјевање?

Ово је питање стављено било баштованском друштву једном у Баварској, на које су присуствујући чланови ово одговорили:

Др. Шмит започе одговарати. Он вели: На 42-годишњем искуству потврђујем, да је пескуља са пловачком здравицом за успјевање воћака најугодније;

ни једна друга земља нема ни близу те способности, за одрањивање добри воћака.

Баштован Телке би желио и друго питање у место горњег предложити, а то је: које воћке успјевају у свакој земљи? Ал кад су сви за прво гласали, онда се и он слаже са његовим предговорником, т. ј. да је пескуља са пловачом најбоља за воћке.

Баштован Каллер разјасњава питање значај овога питања, пак потврђује, да је „песковита пловача“ у обште за сваку воћку угодна, и да он најбоље воћке у таковој земљи има. У таковој се земљи, вели он, и много боље и облагорођавати даје. У осталом треба и на то пазити: у какову се земљу воћнице из растила пресађују. У самој пескуљи неће никад воће добро успјевати моћи, ту морају воћке натраг ударити.

Баштован Сезер мисли да и на то мотрити треба, какво се воће пресађује, и да свака врста воћа, другу земљу зактева: јабука оће мало влажнију земљу, крушка мало сувљу, а трешња ће и у камени тој земљи успјевати.

Баштован Мајер вели, да се за воћке онакова земља изабрати мора, у којој неће воће само у вис терати, него гди ће и плода рађати; у сувише влажној земљи у вис расте, дакле је песку нуждан додаток пловаче, који средњу влагу песку одржава. Исто тако нетреба воћке у често усађивати, јер је и то повод, да у висину расте. Оне дакле одговарајуће влаге, доста промаје и сунца имати морају, ако се од њи повољна резултата оће.

Ово су изреке у том смотрењу до данас најбољи воћара.

Кад је најбоље траву сејати?

И на конгресу у Ерфурту бијаше о томе разговор: кад је најбоље траву сејати, и по башти и по ливади? На ово су питање многи одговарали, ал су се после сви сдружили мњењу баштована Дице-а из Наумбурга, који вели: „Ја сам на више начина и у разна времена по спајинском врту траву сејао, и нашао сам, да је сејање с јесени увек боље и сугурније него с пролећа; и то ћу баш месеце Август и Септембер, као најудесније да означим, јер се у јесењој влаги семе много боље развије и биљке много лепше и савршеније бивају, а и она у јесен посејана трава много више и бољег семена даје.“

Обрана од зецова.

Зима иде, и зецови се приправљају да нам воћнице подгризују и кваре. Ми смо у листу овом довољно средства за то наводили, ал смо сад на путу нашем опет за једно поуздано дознали, а то је: Узми

на 1 фунту креча $\frac{1}{2}$ лота смрдљиве смоле (у апотеки Teufelsdrück), угаси на гушке креч и ту му смолу додај, пак тиме воћке намажи доле.

Против зубобоље.

Опет једно средство против зубобоље, које овде нашим читаоцима за употребење објелодањујемо. Бибера, шећера и соли, од свакога по један вр' ножа, треба у једну кашики метнути, пак над свећом држати, да се разтопи, а при том добро једно с другим смешати. Кад се олади, треба узети мали комадић (колика је рупа у зубу) и у зуб турити. Веле: да и највећи бол одма утиша.

Смесице и новости.

* * * (Плуг без воће.) Едуард Шварц из Гранова изнашао је нов један плуг, који при орању никаквог воћу не потребује. Овај је плуг пруска влада патентирала и сви се њиови листови о њему добро изјасњавају. — Кад обширније о њему што добијемо, ми ћемо га онда и с' нашим народом упознати.

* * * (Гвоздене главчине) У сјеверној Њемачкој, а најме око Берлина обште употребљавају, поред гвоздени осовина, и гвоздене главчине. Особито већа, за велике товаре одређелена кола, имају тако гвоздене главчине без разлике. Ја сам их у Берлину и око њега довољно видио, и наравно да овака главчина, ако се марљиво маже, траје готово до века. Главчине су те од ливена гвожђа.

* * * (Ракија од зубаче.) Апотекар Хофман из Париза предао је тамошњем лекарском друштву једну књижицу, у којој прављење ракије од зубаче описује. Ову су књижицу на пресуду дали Швалије-у, који се је изјаснио, да то ништа ново није, и да је др. Лероа јошт године 1811 од зубаче ракију пекао. Кажу, да је ракија од зубаче много боља него комадара, и да се од самлевене зубаче, добар лебац месити може.

* * * (Бела сибирска детелина) Ова врста детелине расте до 7 стопа високо и рађа страховито (150 центи на јутро), ал се немогу с' њоме краве ни волови ранити, него само овце. Стабло му даје влакна као и кудеља, од ког се јако платно ткати може.

* * * (Нова бургундска репа.) Ова врло велика бива, а да нарасте 8 до 14 фунти, мора земља добро урађена и нагнојена бити, и семе се мора тамо забости, гди ће репа и остати — несме се разсад пресађивати с' једног места на друго.

* * * (Покушаји су доказали), да кромпир обилатије рађа, кад се за сејање такви кромпири изабери, који само једно окце имају, од они, који више ока имају.